

Základy tvorby odborného textu

Mgr. Radana Červená, Ph.D.
Archiv města Brna
cervena.radanabrno.cz

Základy tvorby odborného textu

▶ 1) uvedení do tématu 1.3.

úvod, nastínění programu semináře, charakteristika a účel odborného textu
výběr tématu, výzkumné otázky, pracovní postup

▶ 2) heuristika, kritika zdrojů 15.3.

informační zdroje (rešerše, bibliografie, databáze, systém knihoven, knihovní katalogy, digitální zdroje, jak pracovat s různými zdroji)

kritický přístup k textu (sekundární a primární zdroje, nakládání s nimi, úskalí internetu)

▶ 3) obsahové zpracování 29.3.

útvary (klíčová slova, abstrakt, resumé, anotace, recenze, studie, monografie, kvalifikační práce)

obsahová rovina textu (osnova, úvod, stať a závěr, váha informací a jejich hierarchizace)

▶ 4) etika a citace 12. 4.

etika práce se zdroji (citace, parafráze)

autorský zákon

citace v textu (obecná pravidla, ČSN, různé obory, různé druhy citací)

▶ 5) formální zpracování, konečná redakce 10. 5.

formální úprava textu (nadpisy, odstavce, typy písem), lektura, korektura, recenzní posudek, korektorské značky

Úkoly semináře

▶ Seminární úkoly

- ▶ Zpracování výběrové bibliografie k tématu (úkol ze semináře č. 2)
- ▶ Abstrakt a klíčová slova vybraného článku (úkol ze semináře č. 3)
- ▶ Citace dle různých norem (úkol ze semináře č. 4)

▶ Semestrální práce

- ▶ Vypracování recenze na jednu ze seznamu vybraných knih – hlasování google – **úkol do příštího semináře na 15. 3. 2016**

Seznam knih k recenzi

- ▶ IWAŃCZAK, Wojciech. *Po stopách rytířských příběhů: rytířský ideál v českém písemnictví 14. století*. 1. české vyd., rozš. a upr. Praha: Argo, 2001, 273 s. ISBN 80-7203-338-7.
- ▶ BLOCH, Marc. *Obrana historie, aneb, Historik a jeho řemeslo*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2011, 159 s. ISBN 978-80-257-0403-5.
- ▶ MCDONOUGH, Frank. *Gestapo: mýtus a realita Hitlerovy tajné policie*. Praha: Vyšehrad, 2016, 292 s. Moderní dějiny. ISBN 978-80-7429-742-7.
- ▶ MARÈS, Antoine. *Edvard Beneš od slávy k propasti: drama mezi Hitlerem a Stalinem*. Praha: Argo, 2016, 372 s. Ecce homo. ISBN 978-80-257-1895-7.

Recenze

- ▶ písemný kritický posudek uměleckého nebo vědeckého díla
- ▶ obsahuje vždy zhodnocení
- ▶ může být určena k publikaci
 - ▶ posouzení předností a nedostatků dané práce
- ▶ nebo jako podklad recenzního řízení

Obsah recenze

- ▶ recenze má obsahovat:
 - ▶ bibliografické údaje o hodnocené práci ve formě citace (včetně pořadí vydání, nakladatelství, rozsahu – počet stran podle čísla poslední stránky)
 - ▶ popis struktury díla – názvy oddílů a kapitol, jejich obsah (stručně), základní teze autora
 - ▶ kontext díla – informace o autorovi, souvislosti problému, kterým se jeho práce zabývá s uvedením nejdůležitější sekundární literatury, atp.
 - ▶ znalostí kontextu recenzent prokazuje, že je kompetentní hodnotit danou práci

Jádro recenze

- ▶ hodnocení práce v širších souvislostech (interdisciplinárních)
 - ▶ uznání přínosu, významu díla v rámci daného vědního oboru
 - ▶ poukázat na hlavní přednosti či nedostatky v argumentaci, výběru dat, zacházení s pojmovým aparátem
 - ▶ zhodnotit práci po formální stránce, včetně úpravy (obrazové přílohy)
 - ▶ hodnocení z jazykového hlediska (stylistika, gramatika, přehlednost a struktura textu), práce s poznámkovým aparátem, citacemi
 - ▶ konfrontace s vlastními názory recenzenta na danou problematiku
 - ▶ zasadit práci do rámce dosavadní tvorby autora, v rámci jeho vědeckého vývoje
 - ▶ konečný soud, stručné shrnující hodnocení na závěr
-

Recenze

▶ **zásady recenzenta:**

- ▶ napsat dobrou recenzi není snadné
- ▶ nenechat se strhnout k unáhleným soudům
- ▶ mít úctu k odvedené práci druhého

▶ **kritika může být:**

- ▶ s opatrným vyslovením vlastního soudu
- ▶ zdvořilá
- ▶ mírná a rozvažující
- ▶ připouštějící jen částečnou oprávněnost tvrzení
- ▶ poukazující na částečné nedostatky
- ▶ postupně graduující
- ▶ rezolutní
- ▶ ironizující

K semestrálnímu úkolu

- ▶ recenze v délce 5-10 normostran na dříve vybranou publikaci
 - ▶ (normostrana = 1 800 znaků)
- ▶ termín odevzdání: do 31. 5. 2017

Odborný text

- ▶ celistvý, uzavřený slohový útvar, jehož účelem je informovat, zaujímat stanoviska, vysvětlovat myšlenky a komunikovat o teoriích různých vědních oborů s odbornou veřejností
 - ▶ je nástrojem komunikace ve vědních oborech
 - ▶ jeho funkce je odborně sdělná a vzdělávací
 - ▶ četba odborných textů, kritický přístup k nim a schopnost jejich vlastní produkce je jedním z účelů vzdělání na VŠ
 - ▶ četba odborných textů – aktivní a efektivní čtení, porozumění, pochopení a poznání, získávání zkušeností
 - ▶ publikování vlastních odborných textů – prokázání schopností a dovedností získaných během studia formou závěrečné práce

Dělení podle stylu

- ▶ Teoreticky odborný styl
 - ▶ teorie jednotlivých vědních oborů – maximální přesnost, jednoznačnost, výstižnost
- ▶ Populárně odborný styl
 - ▶ poznatky vědy zpřístupňuje široké veřejnosti – určité zjednodušení bez zkreslení
- ▶ Učební styl
 - ▶ směřuje čtenáře k poznání, cílem je něco se naučit

Dělení podle funkce

- ▶ Publikování vědeckých poznatků
 - ▶ monografie, studie, odborná stať, referát, odborný článek, stať ve sborníku, přednáška
- ▶ Odborné kritické zhodnocení
 - ▶ recenze, posudek, polemika, analýza
- ▶ Školní práce
 - ▶ seminární práce
- ▶ Kvalifikační práce
 - ▶ vede k získání akademického titulu
 - bakalářská práce (Bc.)
 - magisterská práce (Mgr. nebo Ing.)
 - rigorózní práce (PhDr., JUDr., RNDr.)
 - dizertační práce (Ph.D.)
 - habilitační práce (doc.)
- ▶ Vzdělávací funkce
 - ▶ učebnice, učební texty, skripta, e-learning

▶ Dělení podle formy

▶ písemné

- ▶ monografie, disertace, studie, odborný článek, polemika, posudek, recenze

▶ ústní

- ▶ diskuze, debata, referát, koreferát, přednáška

▶ Dělení podle původnosti obsahu

▶ původní

- ▶ nové poznatky a závěry

▶ přehledové

- ▶ rekapitulace dosavadního bádání s nastíněním dalšího vývoje

▶ Dělení podle počtu mluvčích

▶ monologické

- ▶ monografie, disertace, studie, odborný článek, polemika, referát, koreferát, přednáška, posudek, recenze

▶ dialogické

- ▶ diskuze, polemika, debata

▶ Dělení podle typu vědního oboru

▶ scientes – přírodní vědy

▶ arts and humanities – humanitní vědy

Výběr tématu

- ▶ ***„Kdo chce psát diplomovou práci, musí si najít takové téma, které je schopen zpracovat.“***
- ▶ *Téma odpovídá zájmům studenta a navazuje na absolvované studijní předměty, na přečtené knihy, vychází ze studentova politického, náboženského a kulturního přesvědčení a interpretace světa.*
- ▶ *Prameny nutné pro zpracování práce jsou dostupné.*
- ▶ *Zpracovatelnost tématu odpovídá kulturní vyspělosti uchazeče a jeho schopnosti vzhledem k věku, zkušenostem a znalostem některé problémy chápat a interpretovat.*
- ▶ *Metoda použitá při zpracování tématu odpovídá zralosti studenta, navazuje na metody vyučované a prakticky zkoušené ve výuce nebo se opírá o znalosti a dovednosti nabyté četbou či praxí.*

Umberto Eco: Jak napsat diplomovou práci.

Téma odborné práce

▶ Téma odborné práce

- ▶ odpovídá studijním, odborným a lidským zájmům autora
 - ▶ znalosti o tématu usnadní počáteční orientaci
- ▶ původní, dosud nezpracované, originální
 - ▶ Ještě to nikdo nikdy nenapsal? konzultujte
- ▶ zpracované, autor k němu přistoupí z jiného úhlu, použije nové prameny, dojde k jiným závěrům
 - ▶ Jiný pohled? Nový objev? Nepoužitý pramen? konzultujte

Výběr tématu

- ▶ dostatečná časová rezerva
 - ▶ o tématu přemýšlet v předstihu
- ▶ jazyková vybavenost
 - ▶ pro historická témata nutná němčina, případně latina
- ▶ tematické okruhy zadávané jednotlivými obory
 - ▶ vyvěšené na oborových webech
 - ▶ obecné okruhy
 - potřeba specifikovat konkrétní téma
 - ▶ konkrétní témata
- ▶ vlastní téma
 - ▶ je třeba dobře promyslet obsahovou náplň a cíle
 - ▶ podložit obsáhlejšími rešeršemi
- ▶ pramenná základna
 - ▶ znalost archivní sítě www.cesarch.cz
 - ▶ zahraniční prameny = zahraniční cesty
- ▶ konzultovat s vybraným vedoucím práce

Téma

- ▶ dostatečně nosné a zajímavé
 - ▶ poskytuje dostatek
 - ▶ prostoru k vyjádření
 - ▶ možností pro myšlený rozsah práce
- ▶ pro autora zábavné
 - ▶ vyžaduje množství času
 - ▶ je třeba se tématu věnovat do hloubky
- ▶ použitelné i do budoucna
 - ▶ možnosti navazujícího bádání
 - ▶ profesní směřování
- ▶ použitelné při hledání práce
 - ▶ lze zpracovat téma zadané příštím zaměstnavatelem
- ▶ otevírá možnosti dalšího studia
 - ▶ magisterské či následně doktorské studium

Konzultace a termíny

- ▶ důležitá konzultace s vedoucím práce / školitelem
 - ▶ v dostatečném předstihu vybrat vedoucího práce
 - ▶ volba vyplývá z oborové specializace pro vybrané téma
 - ▶ seznámit se s jeho přístupem, formou komunikace
 - ▶ poznat jeho metody při vedení práce
 - ▶ konzultovat s ním téma
 - ▶ téma zúžit, upravit, rozšířit dle jeho rady
 - ▶ domluvit s ním časovou osu tvorby a odevzdávání částí práce
 - ▶ většinou je nejprve vyžadován úvod a seznam zdrojů
- ▶ nenechávat vše na poslední chvíli
- ▶ zjistit si všechny termíny spojené s odevzdáváním práce
 - ▶ žádaný rozsah, citační pravidla (ČČH, ČMM, AČ)
- ▶ konzultovat a mluvit o tématu s ostatními odborníky a kolegy

▶ Z pohledu školitele:

- ▶ *„Vyvarujte se nejasných či obecných zadání. Vyvarujte se zadání, která vyžadují práci se špatně dostupnými nebo špatně zdokumentovanými technologiemi. Vyvarujte se zadání, která určují diplomovou práci jako zbytečnou ke slavnostnímu zahození bezprostředně po slavnostním obhájení.“*

z blogu doc. Petra Tůmy z UK

Téma – výzkumné otázky

- ▶ **Základem práce by měla být jasně formulovaná teze, kterou autor v průběhu psaní prozkoumává ze všech stran:**
 - ▶ **identifikace problému**
 - ▶ **definice problému**
 - ▶ popis nevyřešené, nevyjasněné či sporné situace
 - ▶ **výzkumná otázka / otázky**
 - ▶ tvrzení, na které hledáme odpověď v souvislosti s problémem
 - Jaký byl vztah mezi ?
 - Jaká je nejlepší cesta k ... ?
 - Co se stane, když ... ?
 - ▶ **soupis několika vět k tématu**

Téma – výzkumné otázky

- ▶ **Promýšlení výzkumných otázek a problematizování tématu vede k vytčení klíčových pojmů, množiny výrazů, které použijeme při vyhledávání podkladů k práci:**
 - ▶ pojmy obecné
 - ▶ pojmy konkrétní
 - ▶ využití synonym

Vyhledávání podkladů

- ▶ prohledat literaturu v katalogích a databázích knihoven
 - ▶ www.mzk.cz; www.nkp.cz; zahraniční knihovny
- ▶ projít on-line vědecké zdroje – databáze MU
 - ▶ <https://ezdroje.muni.cz/>
- ▶ informovat se o možnostech získání potřebných publikací
- ▶ projít možnou pramennou základnu v ostatních paměťových institucích
 - ▶ archivech
 - www.cesarch.cz
 - ▶ muzeích
 - www.museum.cz
 - ▶ památkových ústavech
 - www.npu.cz
 - ▶ galeriích, výzkumných ústavech

Specifikace tématu

- ▶ **dostatek informací**
 - ▶ téma zúžíme - specifikujeme
 - ▶ nelze zpracovat širokou škálu výzkumných otázek
- ▶ **nedostatek informací**
 - ▶ téma rozšíříme - zobecníme
 - ▶ minoritní téma se snadno a rychle vyčerpá
- ▶ **k rozšíření či zúžení použijeme:**
 - ▶ časové období
 - ▶ geografické určení
 - ▶ specifické aspekty problému
 - ▶ zasazení do širšího kontextu
- ▶ **problematické téma**
 - ▶ zkuste přeformulovat výzkumnou otázku
 - ▶ zkusit jiný pohled: Jak jinak bychom mohli?

Obecné rady

- ▶ formulace myšlenek musí být srozumitelná
 - ▶ musí jim rozumět autor i čtenář
- ▶ v textu nepoužívat slova, kterým autor nerozumí
- ▶ používat citace z knih, které měl autor k dispozici
- ▶ vyvarovat se nadužívání módních slov, která do jazyka odborného textu nepatří
- ▶ odborné texty jsou nejčastěji psány v 1. osobě množného čísla, tedy „my“
- ▶ užívat spisovné češtiny a mít po ruce Pravidla českého pravopisu
- ▶ při shromažďování podkladů si důkladně psát odkazy na později citované texty či uložení použitých pramenů
- ▶ důsledně citovat dle požadovaných citačních pravidel
- ▶ poznámky psát jako celé věty: začínají velkým písmenem a končí tečkou

Shrnutí

- ▶ **Přemýšlejte o tématu v dostatečném předstihu**
 - ▶ Co a proč chci psát?
 - ▶ hledání nápadů, čtení, archivace
- ▶ **Relevantní a dostupné podklady jsou základ**
 - ▶ vyhledávání dostupných poznatků
- ▶ **Skutečně vás tohle téma zajímá?**
 - ▶ prozkoumání motivace
- ▶ **Diplomka jako brána do profesního života**
- ▶ **Zkonzultujte téma ještě před závazným přihlášením**
- ▶ **Zdroje, citace**
- ▶ Proved'te si test:
- ▶ https://kuk.muni.cz/inforum/2009/obecna_pravidla.html

17 momentů procesu psaní

- ▶ Shromažďování znalostí
- ▶ Stanovení záměrů
- ▶ Analýza zadání
- ▶ Plánování
- ▶ Vybavení si vědomostí o typech psaní
- ▶ Zvažování časových a prostorových limitů
- ▶ Předběžné rozvržení látky
- ▶ Formulace myšlenek
- ▶ Revidování
- ▶ Zakoušení paniky a hrůzy

17 momentů procesu psaní

- ▶ Vyjasnění si upřímnosti myšlenek
- ▶ Stanovení vlastní identity
- ▶ Ohled na čtenáře
- ▶ Zakoušení radosti a uspokojení
- ▶ Rozhodnutí o převzetí odpovědnosti
- ▶ Přiznat pozici, či ji zamaskovat
- ▶ Uplatnění jazykové kompetence

Jak napsat odborný text, Praha 1999, s. 34–35.

Literatura k tématu

- ▶ Kolektiv autorů: *Úvod do studia dějepisu 1. díl*, Brno 2014. (online verze ke stažení <https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/130405/monography.pdf>, citováno 17. 1. 2016)
 - ▶ *Od abstraktu do závěrečné práce: jak napsat diplomovou práci ve společenských a humanitních oborech: praktická příručka*. Edited by Helena Kubátová - Dušan Šimek. 4., přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 90 s. ISBN 978-80-244-1589-5.
 - ▶ KŘOVÁČKOVÁ, Blanka; SKUTIL, Martin. *Jak napsat seminární a závěrečné práce ve společenských vědách*. Vyd. 1. Hradec Králové : Gaudeamus, 2009. s. ISBN 9788070418635.
 - ▶ POKORNÝ, Jiří. *Úspěšnost zaručena: jak efektivně zpracovat a obhájit diplomovou práci*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. 207 s. ISBN 80-7204-348-X.
 - ▶ ECO, Umberto a Ivan SEIDL. *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc: Votobia, 1997. 271 s. ISBN 80-7198-173-7.
 - ▶ ČMEJRKOVÁ, Světlá, Jindra SVĚTLÁ a František DANEŠ. *Jak napsat odborný text*. Vyd. 1. Praha: Leda, 1999, 255 s. ISBN 80-85927-69-1.
 - ▶ ŠANDEROVÁ, Jadwiga a Alena MILTOVÁ. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, 209 s. ISBN 80-86429-40-7.
-

- ▶ <https://ezdroje.muni.cz/>
- ▶ www.archive.org
- ▶ biblio.hiu.cas.cz
- ▶ aleph.nkp.cz
- ▶ <https://theses.cz/>
- ▶ Kurz práce s informacemi – Masarykova univerzita
http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/js07/informace/materialy/kurz_prace_s_informacemi.html#01
- ▶ Portál pro podporu informační gramotnosti
INFOGRAM
<http://www.infogram.cz/findInSection.do?sectionId=1115&categoryId=1172>

